

Historieglimt 135

Strandveien

Strandveien er en eldgammel vei. Den var i sagatiden hovedveien fra Lade til byen etter at Nidaros ble til. Lade var det sentrale handelssenteret inntil byen ble grunnlagt i 997 av kong Olav Tryggvason. En slags liten by var det nok på Nidarneset før 997, men da trer den frem i historiske kilder. Byen het Nidaros etter utløpet av elva Nid. Se Snorre i Olav Tryggvasons saga avsnitt 65 og 70. Veien gikk langs sjøen fra fergestedet nær der Bakke bro nå er og helt til Ladebekkens utløp. Lenge ble den kalt Bakkestrandveien fordi den stort sett lå på Bakke gårds grunn. Da ferdselen økt på landeveien østover mot Malvik, ble den kalt Innherredsveien, mens navnet på veien langs Lamofjæra fikk forkortet navnet til Strandveien. Da Gerhard Schøning gikk innover fjæra i 1770-åra så han en lang rekke gravhauger fra Vikingetida på begge sider av veien. Slike hauger ble lagt ved ferdselsleia om den gikk til lands eller til vanns.

Bebyggelsen langs Lademofjæra økte da befolkningen ble tallrikere i byen. Mange fant rimelige tomter innover langs veien. Det var bare en smal stripe jord på nedsiden av veien, men det var bredt nok til at mange bygget sine små hus helt nede ved fjæra. På oversiden var det større tomter og mange bygde derfor lenger opp fra sjøen. Bebyggelsen langs Strandveien har en lang historie. Leter vi i folketellingen for 1801 finner vi noe om Lademoen. På flere steder, kalt Lademoen, bor familier. Andre steder er Bakaunet, Bjørneplads, Maurplads, Ladebroen og Rønningsgrinden, men ingen av dem lå nede ved Strandveien. Tidlig på 1800-tallet ble en eiendom utskilt fra Rønningen gård og kalt Valhalla. Den ble solgt til grosserer Lorentz Lorck og brukt som landsted. Det var et idyllisk sted ved den fine sandstranda Lademofjæra. Husene lå der Brodals gate 2 til 8 nå ligger. I 1844 kjøpte kompanikirurg P. G. Randulff Valhalla. Hans enke solgte i 1873 til kjøpmann Arnt Brodal som fire år senere utstykket tomter til småhus; det ble kjent som Kolonien. Går vi til folketellingen av 1865 finner vi to store samlinger hus på de to stedene Kolonien og Valhalla. Det gamle landstedet er blitt to samlinger av boliger. Valhalla har syv hus eller familier med mange mennesker, også losjerende. Colonien har tolv enheter. Av yrkene kan vi nevne Fisker, Skomager, Lods, Dagleier, Hægemager, Søfarende, Gravør og Snekker. I Valhalla finner vi flere av de samme yrker i tillegg til Bryggemand, Verftsarbeider, Vægter, Syerske og Murer.

Med årene ble det tett med hus på begge sider av Strandveien og oppover mot der jernbanen kom i 1880-åra. Hele denne bydelen ble kalt Strandveien! Interesserte kan finne hvem som bodde der av de senere folketellingene, både i de landsomfattende og de kommunale. Her nekter plassen oss å gå inn på dette fyldige stoffet, men noe kan nevnes. Området var tett befolket. Mange forretninger lå bortover veien. Som nummer 71 lå den flotte bygningen til

Aktiebryggeriet. Tvers over veien lå nummer 72 Ynglingen som var et møtested for barn og unge. Blåtårnet, nummer 69, stakk seg ut med sin tårnliknende ark.

«Svingen» var lenge navnet på stedet der Strandveien møter Innherredsveien. Vi gir ordet til Senior i Adresseavisen for 2. februar 1932 der han forteller om sine ungdomsdager i 1880-åra: *«Forbi Gråmølna kom man til «Svingen», det nuværende kryss av Innherredsveien og Strandveien. Der hadde vi vannspringet postert, hvorfra de omliggende hus hentet sitt vann, og samtidig gav plassen et yndet tilfluktssted for de ledige eksistenser som her mønstret og og glodde på de passerende. Bakkmoen og Karl Nilsen var to kjente handelshus som skaffet sine kunder alt det de behøvde i smått. Ved «Svingen» hadde vi den gamle rønne Brygga, Strandveien nr. 1, som for lenge siden er vandret under kaffekjelen til Lamokjerringene. Der hadde vi også et bekkedar som for lenge siden er skjult av byens ingeniørvesen. Innherredsveien fortsatte da over bekken på en gråstensmur. Terrenget er på disse steder ganske omformet og ikke til å kjenne igjen.»*

Ødeleggelsen av området Strandveien, da også kalt Reina, begynte for alvor med krigen. Bebyggelsen på sjøsiden ble rasert ved oppføringen av de veldige ubåtbunkerne. Senere bestemte kommunen at områdene langs Strandveien skulle bli industriområde og en rekke bedrifter fikk plass der etter hvert som husene ble revet. Eierne fikk lite erstatning for de eksproprierte husene og det ble flere rettssaker. Før alt var revet kom opprørske ungdommer til forsvar for de gjenværende bygningene og det gamle boligmiljøet. De gav området navnet Svartlamon.

Svartlamon er en interessant og spennende del av Lademoen. Området omfatter den smale trekanten mellom Strandveien og jernbanen innover mot Aktiebryggeriet. Mange av småhusene ligger ved de tre tverrveiene Gregusgate, Biskop Grimkjells gate og Biskop Darres gate. Navnet Svartlamon ble i eldre tid av og til brukt nærmest som et skjellsord om den fattigste delen av Lademoen. Da jernbanen kom, ble Lademoen delt i to. Nederste del ble kalt Nerlamon og ovenfor jernbanelinjen Øverlamon. Navnet Svartlamon ble tatt i fornyet bruk av ungdommene som tok opp kampen for å bevare restene av den gamle bebyggelsen i Strandveiområdet selv om det meste allerede var rasert. Med dette er vi kommet til en foreløpig slutt på historien om et tusen år gammelt veifar.